

Jordbruksforhandlingene 2024

Norges Bygdekvinnelags innspill

Oslo, 7. mars 2024

- Økt selvforsyning, nasjonal matberedskap og matkunnskap
- Bedre velferdsordninger i jordbruket ved sykdom og fødsel

Økt selvforsyning

Norge er det landet i verden med lavest selvforsyning. I dag er selvforsyningsgraden i Norge på om lag 40 prosent. Lav grad av selvforsyning svekker vår nasjonale matberedskap. Regjeringen har mål om 50 prosent selvforsyning. Skal dette målet nås må det være lønnsomt å produsere mat og holde jordbruksarealene i hevd over hele landet.

Totalberedskapskommisjonen som leverte sin rapport i juni 2023 er særlig tydelig på at selvforsyningen i Norge må økes fra dagens nivå, beredskapslager av mat må bygges opp og matjorda må sikres mot nedbygging.

I løpet av 2024 vil helsemyndighetene legge frem nye nasjonale kostråd for Norge. Disse rådene vil mest sannsynlig gå i retning av redusert inntak av rødt kjøtt og økt inntak av frukt, grønnsaker, korn, belgvekster, oljevekster og nøtter. Dersom dette blir en realitet, vil det bety økt import av mat dersom vi ikke greier å tilpasse ernæringsrådene til norske forhold og at rådene sees i sammenheng med behovet for økt nasjonal selvforsyning og FNs mål om bærekraftige matsystemer.

Norge er fra naturens side et land av kjøtt og melk. Av de vegetabiliske matvarene vi spiser, produserer vi kun en fjerdedel selv. På animalske matvarer produserer vi 90 prosent av det vi spiser (Kilde: Kan jordbruket fø verdens. 3. utgave).

Selv om vi i Norge produserer det vi trenger av kjøtt og melkeprodukter, er vi avhengig av å importere mer enn halvparten av det vi forbruker av kornprodukter og grønnsaker. Ser vi bak disse tallene, er vi enda mer sårbare i en krisesituasjon. For å produsere fisk, kjøtt og melk nok til å brødfø den norske befolkningen, er vi avhengig av å importere fôrråvarer fra utlandet.

Vi må derfor fortsette å prioritere tiltak som fremmer de produksjoner som gjennom beiting utnytter grasressursene til fôr og som bidrar til fellesgoder for samfunnet som kulturlandskapet, biologisk mangfold, bosetting over hele landet og nasjonal matberedskap. Næringsrike grønnsaker som vi har gode forutsetninger for å produsere selv som for eksempel potet og andre stivelsesrike grønnsaker,

styrke produksjonen av norsk korn til menneskemat og proteinvekster gjennom matkornpartnerskapet.

Innspill til jordbruket:

- Fortsette arbeidet med styrke de grovfôrbaserte næringen for å utnytte areal- og beiteressursene i hele landet.
- Følge opp matkornpartnerskapet og se nærmere på mulighetene som ligger i dyrking av olje- og proteinvekster i vekstskifte med korn, fr. Landbruksdirektoratets rapport nr. 19/2024 for utviklingstilskudd for god jordhelsepraksis.
- Det er viktig med satsing på innovasjon og utvikling av korn, frukt og grønt for å finne vekster som passer for norske forhold.
- Trygge forutsigbarheten i produksjonen av grønnsaker gjennom tiltak som reduserer graden av risiko på grunn av klimatiske forhold, samt øke konkurransekraften gjennom tilskudd til investeringer i felleslager (produsenteide) og pakkerier.
- Satse på planteforedling av norske poteter som kan erstatte importert potet som bakepotet og småpotet.
- Potet som grønnsak må inn i de nye nasjonale kostrådene som «5 om dagen».*
- Øke norskandelen av frukt og grønnsaker i offentlig innkjøp.*
- Fortsette arbeidet med å styrke tollvernet for de produksjoner vi har geografiske og klimatiske forutsetninger for å produsere i Norge.

(*ikke en del av jordbruksavtalen)

Matkunnskap er matberedskap

Selvforsyning og god matberedskap handler om at alle land må ta ansvar for å produsere nok og trygg mat til egen befolkning. Det handler også om befolkningens kunnskap om å lage næringsrik mat med norske råvarer.

I brosjyren fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) «Du er en del av Norges beredskap», beskrives det hva husholdningene må ha på lager for å holde ut over flere døgn i en krisesituasjon.

Beredskapslager i hjemmene er viktig. Men bevisstheten og betydningen av lokal matproduksjon, kunnskap om å lage og lagre mat, er vel så avgjørende for å øke norsk selvforsyning og evnen til å greie oss selv dersom klima eller sikkerhetsmessige forhold gjør at vi plutselig ikke kan kjøpe fisk, kjøtt eller hvetemel i matbutikken.

Hva hjelper det med økt lagerhold om vi ikke har kunnskap om hvordan lage mat når komfyren står der taus og mørk, uten strøm? Når vi mangler kunnskap om hvordan lage næringsrik og mettende mat når vi bare har tilgang på et fåtall av råvarer? Eller ikke vet hvordan vi lagrer maten vår i flere uker, uten fryser og kjøleskap?

Norges Bygdekvinnelag har over flere år jobbet målrettet med formidling av tradisjonell matkunnskap. Dette har styrket organisasjonens rolle som nasjonal matformidler. I 2018 fikk vi UNESCO status for denne kunnskapen.

Norges Bygdekvinnelags bekymring er at kunnskapen om å lage mat fra bunnen av, er på vei til å gå tapt. I dag står mat- og helsefaget i skolen under sterkt press på grunn av mangel på kompetanse hos lærerne, og at faget ikke prioriteres av skoler og utdanningsinstitusjoner. Dette på tross av at faget er

et av de viktigste fagene for å bedre folkehelsen i befolkningen. Derfor må det offentlige, private og frivillige aktører sammen ta grep for å styrke denne kompetansen.

Innspill til jordbruket:

Norges Bygdekvinnelag ber om at det settes av 5 millioner kroner for 2025-2026 over Jordbrukets Utviklingsfond. Dette skal brukes til tiltak som kan øke etterspørselen etter norske råvarer gjennom bygging av kompetanse og nysgjerrighet i befolkningen rundt verdien av å lage mat basert på sunne og næringsrike norske råvarer. Målet er å bidra til økt matkunnskap, selvforsyning, matberedskap og bedre folkehelse. Ordningen rettes mot ideelle og frivillige organisasjoner.

Velferdsordninger i jordbruket

Mangel på rettigheter ved svangerskap og fødsler viser at kvinner i landbruket ikke er likestilt med kvinner ellers i arbeidslivet. Mange kvinnelige bønder må tilbake til arbeidet på gården lenge før svangerpermisjon er over. Mangelfulle velferdsordninger kan være en av flere forklaringer på at kun 16 prosent av landets gårdbrukere er kvinner. Skal jordbruket sikre rekruttering og være en attraktiv næring for flere kvinner i fremtiden, må yrket kunne kombineres med et familieliv på lik linje med andre yrkesgrupper.

I Hurdalsplattformen 2021-2025 heter det at velferdsordningene for jordbruket skal videreutvikles og det skal legges frem en egen plan om dette.

Kravet om bedre velferdsordning i forbindelse med svangerskap og fødsel har vært løftet frem av jordbrukets forhandlingsutvalg gjennom en rekke forhandlinger uten at staten har kommet jordbruket i møte. For Norges Bygdekvinnelag har det vært viktig å fjerne avkortingsregelen. En syk eller gravid bonde, som også har lønnet arbeid utenfor gården, får i dag tilskuddet til avløser ved sykdom og graviditet sterkt redusert eller fullstendig strøket, fordi hun får sykepenger eller lønn fra sitt arbeid utenfor gården.

For Norges Bygdekvinnelag virker det helt feil når en bonde må bruke sykepenger eller lønn fra jobben utenfor bruket, til å betale vikaren som skal ta imot lam, melke eller gjødsle.

Under jordbruksforhandlingene i 2023 ble det enighet om å nedsette en partssammensatt arbeidsgruppe for gjennomgang av tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel og landbruksvikarordning, herunder også gjennomgang av dagens avkortingsregel.

Innspill til jordbruket:

Norges Bygdekvinnelag ber om at jordbrukets forhandlingsutvalg styrker velferdsordningene knyttet til sykdom, svangerskap og fødsel. Avkortingsregelen må fjernes. Å være bonde må være et yrke som kan kombineres med et familieliv på lik linje med andre yrkesgrupper.

Med vennlig hilsen

Jorun Henriksen
Leder
Norges Bygdekvinnelag

Cesilie Aurbakken
Generalsekretær
Norges Bygdekvinnelag